

A kolozsvári Szent Mihály-templom orgonáiról

Már a XII. században megemlékeznek a kolozsvári Szent Mihály-templomról.¹ Történetének 1270–1332 közötti időszakát számos dokumentum jelzi, kivált-ságok, birtokviszonyok okiratai, plébánosok névsorai.² A templom átépítéséről illetve újjáépítésének kezdetéről nincsenek adataink; de már 1349-ből egy ránkmaradt »búcsú-levél« e munkálatok folyásáról tudósít, miszerint „bűnbocsánatot nyer mindenki, aki a templom építésére, világítására és felszerelésére adakozik”.³ 1545–1716 között a templom lutheránus, kálvinista és unitárius vallású gazdákat cserélt. 1558–1564 között eltávolítják az oltárt és a szobrokat, majd 1565-ben a „kis orgonát s helyét bemeszelik”.⁴ Az orgonával kapcsolatosan ez az említés az első adat, amely azt jelzi, hogy nem hordozható, hanem sokkal inkább fal mellé épített hangszer volt, hiszen elmozdítása után a helyét be kellett meszelni. Közél 150 év után, 1716. március 30-án kapták vissza templomukat a katolikusok.⁵ A templomban a csupasz falakon kívül semmi sem volt, minden berendezést újonnan kellett elkészíteni. Ez nem volt könnyű feladat, s csak lassan állíthatták vissza a templom régi pompáját.⁶ Az oltárok és egyéb berendezések sorában az orgonával kapcsolatban Szabó Mihály plébánossága alatt Magyarpéterlaki Bakó József egyházi gondnok számadáskönyvében (1727–1729) feljegyzi, hogy 1728-ban „az orgonáért fizettem hatszáz hatv. forintot, nyolcvannégy pénzt... Hfl. 660.84. Mikor a Nagy templomba’ az orgonát felcsinálták, a két mester embernek ebédjére és vatsorájára költöttem [...], 30 dénárt”⁷, vagyis 1728-ban 660 magyar forint 84 dénárt fizettek egy orgonáért, s a felszerelési munka alatt 30 dénárt az étkeztetésre. Ezen az okiraton kívül erről az orgonáról egyéb tudomásunk nincs, de feltételezzük, hogy használt, régi hangszer volt, mert 1752-ben egy új orgona beszerzése válik időszerűvé: „Specificatio Expensarum in Organum novam [!]”⁸. Az orgona elég rövid idő alatt készült el, mert a mester kézjegyével ellátott szelepdeszkán a következő feljegyzést találjuk: „Johannes

Geréd Vilmos a kolozsvári Szent Mihály-templomkántora.

¹ Jakab Elek: „Kolozsvár története, I.”, in: *Oklevéltár X.* 1280. 254.

² Entz Géza: *Erdély építészete a 11–13. században.* Kolozsvár 1994. 115.

³ Jakab Elek: *i. m.* 105.

⁴ Jakab Elek: *i. m.*, II. 185.

⁵ Uo. 172–182.

⁶ Biró József: *A kolozsvári Szent Mihály-templom barokk emlékei.* Kolozsvár 1934. 14.

⁷ Uo. 81.

⁸ Uo. 86. Az új orgonával kapcsolatban ugyanott ez áll: „Majoris organi Expensae, Observata in Regiam atque adeo magnificam Ecclesiam unius Organi necessitate, ubi absolvisse Labores, animi duxi organum 12 mutationum elegantissimarum mutationique erigere. Contractu igitur cum organifici. Cibiniensi huc accessito Anno 1752 die 31-ma July celebrato. 1753 Mense Septembri assurrexit organum faventibus superis, cuius tenorem contractus quator centenarios Stanni albi (cum nullam Ligneam voluerim fistulam habere) pro fistulis e cassa exolvi adjuncto Cibinium portoris 254 Hfl. Organifici promissi erant Hf. 600, sed ex ys pro ciradis detracti Hf. 50 igitur illi soluti sunt Hfl. 550. Non sufficientibus vero a nobis missis curribus pro adductione Cibinio organi pro organifici, hus [!] transporta [!] solvi Hfl. 9,18”. uo. 88. o. (Az idézett könyvből vett, romlott vagy helytelenül olvasott, esetleg nyomdahibás latin szövegeket az eredeti ismeretének hiányában itt és a továbbiakban változatlanul hagytuk. A legfeltűnőbb hibákat [!] jelzi. A szerk.)

Hahn ma. faecit Cibini Anno 1753. mense februaryi⁹. A 12 szőlő-regiszterrel ellátott orgona 850 magyar forint, 18 dénárba került. Az orgona elkészítésének időbeni rövidege ad magyarázatot arra, hogy a művészi kiképzésre nagy figyelmet szentelő Bíró János plébános Nachtigall Jánosra bízta a cirádák és a hét szobor elkészítését. Később a festést, az aranyozást valószínűleg Katzler mester végezte. Az egész munka 1758-ig tartott s 1177 magyar forint 88 dénárba került.¹⁰

Röviden összefoglalva, 1752. június 31-én kötött egyezség alapján Johannes Hahn az orgonát 1753. februárra nagyjából elkészíti, 1753 szeptemberében Kolozsvárra szállítja és elkezdí összeszerelését; 1753. október 4-én átadja „Organum novam [!] Anno 1753 die 4 octobris factae [!]”¹¹. Az orgonát a templom karzatának mellvédjére szép, arányosan tagolt szekrényben két – első és hátsó – homlokzattal és hátul beépített billentyűzettel építették meg. Diszpozíciója:

manuál (C – c³, 45 hang)

1. Bourdon	16'	8. Superoctav	2'
2. Principal	8'	9. Waldflöte (= Hohlflöte)	2'
3. Coppel major	8'	10. Quinta minor	1 1/3'
4. Quintatön	8'	11. Sedecima	1'
5. Octav	4'	12. Mixtur 3–5x	
6. Spitzflöte	4'	13. Tremulant („Kanal-“)	
7. Quinte	2 2/3'	14. Timpanum	

Az orgonaszekrényben a jobb oldali toronyban ceruzairással ezt jegyezték: „1753-ban tsináltatott, 1775-ben megtisztítottatott Dávid Pál, ezen templom kántora által”.

Az orgonán szakszerű javítást több mint 100 évre rá, 1869-ben végeztek. Íme a javítás dokumentuma:

„Költségvetés a kolozsvári római katolikus anyaszentegyház orgonájának kijavítására mért következőleg:

1. Mint a négy fúvót tökéletesen kijavítani.
2. Az egész orgonát merős merejébe széjjel szedni, azt tökéletesen kitarítani, nem különben a homlokzatban lévő sípokot kipallérozni, ami javítás van, bárhol találtasson a széjjelszedés alkalmával, azok kijavítandók lesznek.
3. Az egész orgonának minden sípjai újra intonálódnak és új áthangelést kapnak.

⁹ Johannes Hahn 1712. március 15-én Lőcsén született, és 1783. március 13-án halt meg Nagyszébenben. A XVIII. század legnevesebb erdélyi orgonaépítője. Sok orgonája 240 évnél is régebből dicséri Hahn alapos munkáját. Megközelítőleg 60 orgonát épített, amelyből ma három a kolozsvári Szent Mihály-templomban található.

¹⁰ Bíró József: *i. m.* 88.

¹¹ Uo. 86. Mielőtt az orgona »dispositio«-ját leírnók, idézünk még két bejegyzést a „Visitacio Canonica”-ból: „1852... organum plebano huic suam debent originem... Organum 14 mutationum, recenter expurgatum et reparatum, suggestum variis sculpturis et inaurationibus ornatum”. uo. 80.

¹² A kolozsvári Szent Mihály-templom levéltárában található okirat. (A szabadkai születésű Kolonics István 1855-ben telepedett le Kézdivásárhelyre, s az okirat tanúsága szerint még több évig használja nevét Kolonits alakban.)

4. Ezen elősorolt munkák megtevéséért tiszta készpénzbe a nemes megyétől a munka bevezéskor 260 f. azaz kétszáz hatvan osztrák forintokat kérek. Kolozsvárt 9/23=869 Kolonits István K: Vásárhelyi orgona műv”¹².

A katolikus egyházzenei élet megpezsdülését jelzik az orgona mellett megjelenő egyéb hangszerek¹³, és általában az ünnepségek művészi színvonalának az emelkedése. A fellendülő városi és egyházzenei igények a katolikus liturgiában erősen igénybe vett és előregedett hangszer kicserélésére, új orgona beszerzésére terelik a vezetőség figyelmét. Az új orgonát Kolonics Istvántól rendelik meg. A mester ekkor már egész Erdélyben megtalálható nagyszerű munkáinak köszönheti, hogy megbízatást kap a Szent Mihály-templom új orgonájának elkészítésére. E megbízatás révén Kolonics legnagyobb – 3 manuál, pedál, 33 regiszter – orgonatervébe tekinthetünk bele:

„A kolozsvári r. kath. anyateplom új orgona-tervezete Kolonics Istvántól

Alsó mű (Unterwerk)

	láb	síp
1. Bourdon nyitott, az 1ső 8at fedezve fából.		
2 felső 8vája juharfa, ugyanezen sípoknak fedele körtve fából	16'	56
2. Principal 12 latos czinból	8'	56
3. Bourdonflota fából, nyitott, 2 felső 8távája juharfa ugyanezen sípoknak fedele körtvefa czin hangfedélzettel	8'	56
4. Violin 1ső nyolczad egyszerű fából, következő Oktávák kétszerűek 12 latos czinból	8'	100
5. Viola az 1ső nyolczadba 8 síp fából, a következők 12 latos czinból	8'	56
6. Flautatraversapiano rezonáncz juhar és körtve fából, gömbölyű lyukakkal, czinhangfedélzettel	4'	56
7. Flauto di Corpo fából, nyitott sípok, 3 felső 8vája juhar és körtve fából, czinhangfedélzettel	4'	56
8. Principal octav 12 latos czinból	4'	56
9. Superoctav 12 latos czinból, felső nyolcada ismételve	2'	56
10. Flautadecimo 12 latos czinból	2'	56
11. Mixtura ötsoros 12 latos czinból, a következő hangfelosztással: G 3 láb, C 2 láb, G 1 1/2 láb, C 1 láb, C 1/2 láb, a 3 ik nyolczadnál kezdve az ismétlést nyolczadonként, kivéve az utolsót, mely folytatólagosan végződik		280
12. Trombita	8'	56

Középmű (Mittelwerk)

13. Gamba 12 latos czinból, az 1ső 8adban 9 síp fából	8'	56
14. Lieblich, dugott fasípok a felső 3 nyolczada juhar és körtvefa	8'	56
15. Salicional 12 latos czinból, az 1ső nyolczadba 10 síp fából	8'	56
16. Flautagedacht 12 latos czinból	4'	56
17. Principal 12 latos czinból	4'	56
18. Octav 12 latos czin	2'	56
19. Mixtura 3 soros G 1 1/2, C 1, G 1 1/3, a harmadik nyolczadnál kezdve az ismétlést		168

¹³ „...Habet chorum tubis, tympano et organo 14 mutationum provisum, suggestum ornatum (...) ab hora octava tubis et musicorum integro choro fidibus prorsus amane sidente [!]...” in: Biró József, *i. m.* 79., 82.

Felső mű (Oberwerk)

20. <i>Hegedűprincipal</i> 12 latos czinból	8'	56
21. <i>Traverflota</i> fából, a 2-ik c-től gömbölyű lyukakkal, resonáncz juhar és körtve fából	8'	56
22. <i>Flauta Cuspida</i> (csúcsfuvola) piramis alakú 12 latos czinból	4'	56
23. <i>Nádfuvola</i> (Rohrflöte) fából	4'	56
24. <i>Pikula</i> , fából	2'	56
25. <i>Harmoniumburdon</i> (nyelvmű)	16'	56
26. <i>Harmonium</i> (metsző hanggal) dto	8'	56

Lábmű (Pedal)

27. <i>Contraviolinbaß</i> nyitott fasípok	16'	25
28. <i>Subbass</i> dugott fasípok	16'	25
29. <i>Principalbaß</i> 12 latos czin	8'	25
30. <i>Octavbaß</i> 12 latos czin	4'	25
31. <i>Violoncello</i> fából, nyitott sípok	8'	25
32. <i>Quintbaß</i> fából, nyitott sípok	6'	25
33. <i>Bourdon</i> kétszeres nyitott fasípok, minden hangra két síp szól, C nyolcláb, C 4 láb és így tovább	8'	50

Mellékhuzyonyok

1. Kapcsolat a középműhöz az alsóval
2. Kapcsolat a felsőműhöz
3. Pedálkapcsolat az alsóműhöz
4. Pedálkapcsolat a középműhöz
5. Pedálkapcsolat a felsőműhöz
Mindezen kapcsolatok játék közben eszközölhetők anélkül, hogy a játékot meg kellene szakítani:
6. Szélzár az alsóműhöz
7. Szélzár a középműhöz
8. Szélzár a felsőműhöz
9. Szélzár a lábműhöz
10. Szélkieresztő és fúvó-nyomózár

Az összes műhöz minden farészek legnagyobb gonddal lesznek megválasztva ú. m. a 3 kézműhöz megkívántató szelládák ráházatai, spuntok, démek, schleifnik, úgy a széltokok alsó furnérzata, amely a schleifnival találkozik, finom egyenes szálú tölgyfából fog kiállítatni, a többi részei egészséges tiszta fenyőfából. Ezekhez hasonlóan fog a lábműhöz megkívántató szelláda is. A szelládákba a ventileknél a huzyonyok sárga rézből vason keresztül fog esz-közöltetni a járása. Az orgona játékasztala az orgonatest elébe fog tétetni, függőleges alakba, a mérnök Úr által előadandó terv szerint. A játékasztal játéshelye diófával leszen borítva és politúrozva. A változatok huzyonyai gömbölyűek, fekete politúrozott gombokkal. A változatok nevei porcelánba égetett táblácskák, a gombok, vagyis a huzyonyok végeibe leszen alkalmazva. A billentyűzetek egészhangjai fehér elefántcsontból, félhangjai fekete ébenfából fognak kiállítatni. Az orgonák összes gépezete gyertyán, tölgy, juhar és fenyőfából fog kiállítatni, úgy a gépezetnél minden hajló részhez rézdrót

és patent srófok fognak alkalmaztatni. A gépezet összekötéseinél különös figyelem fog arra fordítatni, hogy réz mindig vassal találkozzon. Az egész orgonamű elkezdve a test belsejétől minden egyes fenyőfarészek bé lesznek vonva szúellenes festékekkel. Az orgona műnek nagyságához kimért Cilinder (magazin) fúvó fog készítettetni szélkitartókkal, egy nyomóval és egy széljelzővel külön szekrénybe. Az orgonatest a mérnök úr által kijelölendő helyeken faragványok úgy egyes simarészek minden esetre a templom stílje szerint arannyal fognak megaranyoztatni. Az orgonatest színezete a majd megállapítandó színt fogja kapni. Az orgonatesten készítettendő ajtók sarokkal és zárral fognak elláttatni, úgy az ajtók rostélyzatai, mint a homlokzatban álló díszsípok megettü üvegek bé lesznek vonva finom organtinnal, amely biztosítani fogja az egész orgonaművet a por és a legyek ellen. Továbbá pedál-claviatura kemény fából fog kiállítatni, nyomó helyei sárga rézzel borítva, a gépezetnél előforduló szegletek, melyek a játékokat eszközlik, vasból fognak készítettetni.

A fentebb leírt orgonaműnek összes ára 8600.frt.o.é., beleértve a kiszállítási és fölállítási költséget is avval a megjegyzéssel, hogy a fölállítási idő alatt egy alkalmas szállást, s még a hangolás tart, egy rendes fúvónyomót a nemes megye legyen szíves adni. A jelenlegi régi orgonáért 1000.o.é. frt. adok, avval a megjegyzéssel, hogy mikor az új orgona kezd felállítódni, akkor a régi essen a birtokomba. A fizetések a következő módon történnének, jelesen: a kötlevel aláírása után három hónapra, amikor a munka teljes folyamban van, 1000 frt., később, 8 hónapra 1000 frt., a munka kiszállításakor 800 frt., a felállítási idő alatt közben, mikor a hangolás kezdődik 300 frt., a többi a mű tökéletes jóváhagyása és átadása alkalmával. Az előlegben kiadandó összeg biztosítékául lekötöm Kézdivásárhelyen a brassai birodalmi útba lévő 10.000. o.é.. frt. értékű lakházamat kertestül. Az egész orgona mű tartósságáért, jószágáért életembe 5 egymásutáni évekig vállalom felelősséget, avval a meghagyással, hogy minden évben saját költségemen az egész orgonaművet tartozom átnézni, halálom esetén ezen jótállási kötelezettségem családomat nem fogja terhelni. Az összes mű elkészítésének 22 hónap igényeltetik, ha az utolsó négy hónap nem esik télbe.

Kelt, Kolozsvártt, Október 17. 874-ben,

Kolonics István
K.Vásárhelyi orgonaépítész¹⁴

A Kolonics István tervezte orgona nem épült fel. Az okokat ugyan nem ismerjük, de több mint valószínű, hogy ehhez az új karzat megépítésének mellőzése döntő módon hozzá járult. A templom költségvetési irattárában már 1865. szeptember 2-án szerepel „A Kolozsvári Rom.Cath.Székes Egyházban egy ujonnan készülendő faragott kőoszlopokon álló Corusnak, az új orgona számára alkalmazva számítása = 4452,14 osztrák pénz [...] Hotter Ferdinánd és Hotter György építészek¹⁵. A költségvetés mellett alaprajzot és előlnézetű

¹⁴ A kolozsvári Szent Mihály-templom levéltárában t. o.

¹⁵ Uo.

rajzot is találunk fenti keltezéssel. Ugyanezen a rajzon Kolonics István más színű ceruzával készült neogót orgonarajzát is láthatjuk, keltezés nélkül¹⁶.

Az előbbieken tárgyalt Kolonics-orgona terve, a múlt században alkalmazott technikai eszközöknek betudandó, nagy teret igényelt, s a középkori, magasra épített karzat nem biztosított lehetőséget a terv megvalósítására.

Az 1753-ban épült hangszer túlélte a templom múlt századi neogót átalakításait, de a vész nem ült el. 1899-ben Csintalan Gyula és Simon László az orgonát javítják, rövid oktávját kibővítik C–f³-ig 54 hangra anélkül, hogy a szelládán különös bővítést végeznének, ugyanis J. Hahn a szelládát több rekeszre építtette. Például az alsó oktávban két-két szelep szolgáltatta a levegőt egy sípához. Az orgonaszekrényt kibővítették, s így nyert helyet két pedálváltozat (Subbass 16' és Violonbass 8', C–c¹ 25 hang). Az orgonaszekrény lábázatát is szélesítették, s az orgonán lévő szobrokat és oldalfaragványokat eltávolítva, a szekrényt fehér színre festették és a karzaton hátrébb tolvá építették föl. Elöl álló játszóasztalt is ekkor kapott az orgona. A munkálatok 1899. szeptember 2-től december 22-ig tartottak. A bővítő munkálat végül is szerencsésnek bizonyult és alig módosított a közel másfél százados historikus orgona hangzó részében. Csupán a 8 lábas Quintatönt váltotta fel egy 8 lábas Salicional.

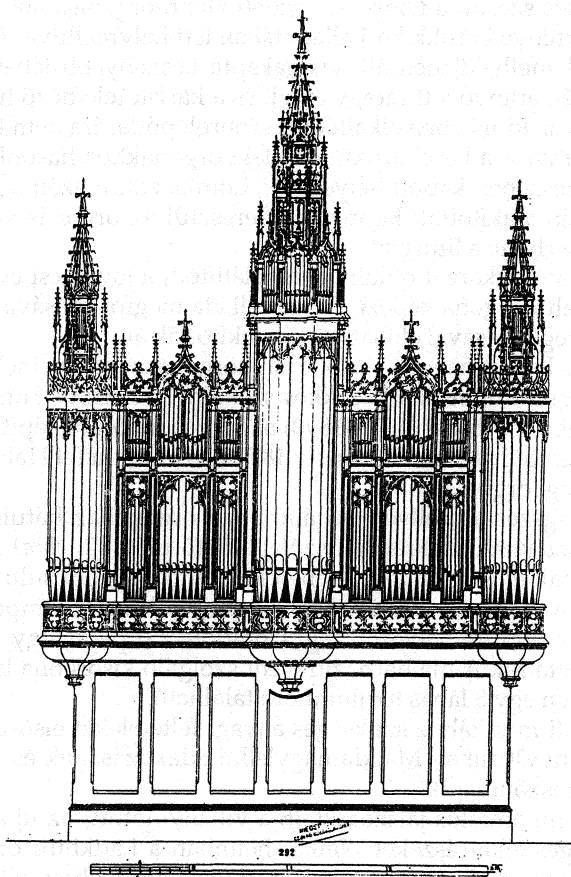
A templom orgonaügye 1926-tól ismét napirendre került. Hirschler József prelátnak, a templom plébánosának tervek s árajánlatot kért Rieger Ottó budapesti hangszerkészítőtől. (1. ábra) Ötféle tervezet készült: két négymanuális, két hárommanuális és egy kétmanuális 80, 69, 41, 36 ill. 27 regiszterrel. Ugyanakkor Pécsről Angster József és Temesvárról Wegenstein orgonaépítő ajánlkozott hasonló nagyságú pneumatikus orgonák felépítésére¹⁷. Az 1926–27-ben tett próbálkozásokhoz érdemes felidézni Zsizsmann Rezső marosvásárhelyi orgonaművész 1928. január 8-án kelt levelének egy részét: „...Zalánfy tanár Úr elve helyes, hogy három manuál és pedálos orgona az orgonaművészi célok teljes elérésére elegendő [...], a Rieger cég által készített négy manuál és pedálos orgona terve kicsit túl nagy [...]. Ajánlom, hogy méltóztassanak Antalffy-Zsiross Dezső volt zeneakadémiai tanár úrral is összekötésbe lépni, aki most jelenleg New Yorkban él, s aki az amerikai orgonákon kívül a nyugati metropolisok összes nagy orgonáit ismeri [...], őszintén mondhatom, hogy nekünk a német orgona típusát lehetőleg ki kell egészítenünk a francia kutatások eredményeivel [...]”¹⁸. Istennek hála, a pneumatikus orgona-tervek nem valósultak meg, sőt, még a Zalánfy Aladár tervét is mellőzték, pedig benne ez áll: „Orgeldisposition für St. Michaeliskirche zu Cluj (Kolozsvár) Rein mechanische Traktur mit Einventillade (Schleiflade) aus Mahagoniholz [...] Manuale C–a 58 Tasten, Pedal C–g 32 Tasten [...] Obermanual: Schwell-Oberwerk (13 Reg.) Mittelmanual: Hauptwerk (11 Reg.) Untermanual: Rückpositiv (11 Reg.), Pedal (13 Reg.)...”¹⁹. A hárommanuális, pedálos, 48 regiszteres mechanikus orgona terve szépnek bizonyult, de a második világháború s az azt követő rendszerváltás megakadályozta kivitelezését.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Geréd Vilmos magángyűjteménye.

¹⁹ A kolozsvári Szent Mihály-templom levéltárában, t. o.

1. ábra. Rieger Ottó neogót orgonaterve a 20-as évekből

Az 1753-ban épült hangszer kisebb javításokkal és az 1899-ben eszközölt kisméretű kiegészítéssel közel 240 esztendőit szolgált, amikor 1990-ben sikerült elkezdni egy szakszerű restaurálási munkát. A munkálatok irányítását és felülvizsgálását Czirják Árpád kanonok-plébános Geréd Vilmos kántorra bízta. A munkálatok elvégzésére Hermann Binder szebeni orgonaépítőt kérték fel (akkor az országban nem lévén más orgonakészítő). Egy szakemberekből álló bizottság az orgona restaurálását, korabeli részek hozzáadását és a hangszer korszerű bővítését határozta el. Johannes Hahn 1753-ban Szénaverőse (Zendersch/Senerus) épített s időközben Jövedicsre (Belleschdorf/Idiciu) került orgonáját 1990-ben az elnéptelenedett egyházközség eladta, s ilymódon a historikus részekkel való bővítés a Szent Mihály-templom orgonája számára lehetségessé vált. A kivitelezési terv hárommanuális, pedálos, 35 regiszteres orgonára készült.

Az elképzelés szerint a templom eredeti Hahn-orgonájának, a mai *Hauptwerk*nek a szekrénye barokk kori állapotában lett helyreállítva. Az orgonaház ismét a karzat mellvédjében áll, visszakapta keskenyebb lábázatát, márványozott festését, aranyozott faragványait és a karzat felé néző hátsó homlokzatát. (Csupán az időközben elkallódott szobrok pótlására nem került sor.)

Az új *Brustwerk* – a későbarokk felvidéki orgonákhoz hasonlóan – e szekrény lábazati részében kapott helyet.²⁰ Új homlokzati mezőit annak a rácsozatnak a helyén alakították ki, melyen keresztül az orgonás szemével is figyelemmel kísérhette a liturgiát.

A *Rückpositiv*ot a karzat oldalfalánál felállított, a jövedicsi evangélikusoktól vásárolt Hahn-orgona képezi. Ezt a szelláda megfordításával és az eredeti billentyűzet megtartásával előljátszósrá alakították át.

A *Pedálmű* a karzat hátsó falához, Hahn orgonaszekrényeinek motívumai-ból megkomponált új, festett barokkos szekrénybe került. Ennek sípanyaga részben Wilhelm Hörbiger (1839–1890) nagyszebeni orgonaépítő azon szénaverősi hangszeréből származik, amely 1870-ben váltotta fel Hahn akkor Jövedicsre került régi orgonáját.

A teljes hangszer a mellvédben álló nagy orgonaház hátuljába beépített hárommanuális játszószekrényen szólaltatható meg. (2. ábra) Hahn kolozsvári orgonájának egykori hangképében két változat módosult: a már korábban kicserélt 8 lábas Quintatön helyébe egy 8 lábas Trompeta került, az egyébként új mellműre helyezett régi Hohlflöte 2'-t pedig egy új Terz 1 3/5' regiszter váltotta föl. A ma hátpozitívként szolgáló kisorgona korábbi pedálváltozata helyén egy 8 lábas Krummhorn található.

A rendkívüli munkához szükséges anyagi feltételeket elsősorban a Svájcban élő, luzerni Ottrubay Magda nagylelkű adakozásának és kitartó gyűjtő munkájának köszönhetjük.

Az új hárommanuális játszóasztalt, a villanymotort, az új ajaksípokot és egyéb szükséges alkatrészeket Weikersheimban a Laukhuff orgonagyár készítette el. A hangversenyorgona hangszíngazdagságához nélkülözhetetlen nyelvregiszterek – 6 sípsort – Giesecke (Göttingen) gyártotta.

A mellmű (*Brustwerk*) frontsípjait és egy Cymbel 2 soros változatot az „Organa Transsylvanica Alapítvány” (elnök: Dávid István) anyagi támogatásával Győrben Jáky György állította elő. A nagy horderejű munka anyagi támogatásához mind belföldi, mind határon túli személyek önzetlen segítsége alapvetően járult hozzá; nélkülük vállalkozásunkat nem is tudtuk volna véghezvinni.

1992-ben a Segesvár melletti Vérd (Werdt/Värd) szász község XV. századi temploma hívők nélkül maradt, így annak ugyancsak Hahn-féle, 1768-ból származó értékes nyolcregiszteres pozitívját átmentettük a Szent Mihály-templomba²¹. A restaurált hangszer a templom hajójában mozgatható pódiumra került, és karorgonaként szolgálja a liturgiát.

²⁰ Vö. Marian A. Mayer: „Az orgonaépítés története Szlovákiában”, *Magyar Egyházzene* I (1993/94) 2. szám, 235. és 3. szám, 350.

²¹ Ld. beszámolómat lapunk II (1994/1995) 2. számának 148. és 251. oldalán.

A kolozsvári Szent Mihály-templom egy történeti és művészi értékű barokk orgona-együttest foglal magába, amely az országban egyedülálló, s méltán váltja ki a szakemberek és zeneszerető közösségünk csodálatát. Lehetőséget nyújt két vagy több orgonára írt darabok megszólaltatására is. Érdekességéhez hozzátartozik, hogy a templom hajójában elhelyezett kisorgona és a nagyorgona *Rückpositiv*jának historikus rövidoktávós billentyűzete eredeti formájában megmaradt az új játszóasztal mellett. A kibővített nagyorgona diszpozíciója:

I., Rückpositiv

(Hahn, 1753, Szénaverős)

Principal	8'
Coppel	8'
Viola da gamba	8'
Octav	4'
Flöte	4'
Superoctav	2'
Quinte	1 1/3'
Mixtur 4 fach	1 1/3'
Krummhorn	8'
Tremulant	

II., Hauptwerk

(Hahn, 1753, Kolozsvár)

Bourdon	16'
Principal	8'
Grossgedackt	8'
Octav	4'
Spitzflöte	4'
Quinte	2 2/3'
Superoctav	2'
Terz	1 3/5'
Quinte minor	1 1/3'
Sedecima	1'
Mixtur 5 fach	1 1/3'
Trompete	8'
Tremulant	

III., Brustwerk

Gedackt	8'
Flöte	4'
Gemshorn	4'
Hohlflöte	2'
Cymbel 2 fach	1'
Vox humana	8'
Tremulant	

Pedal

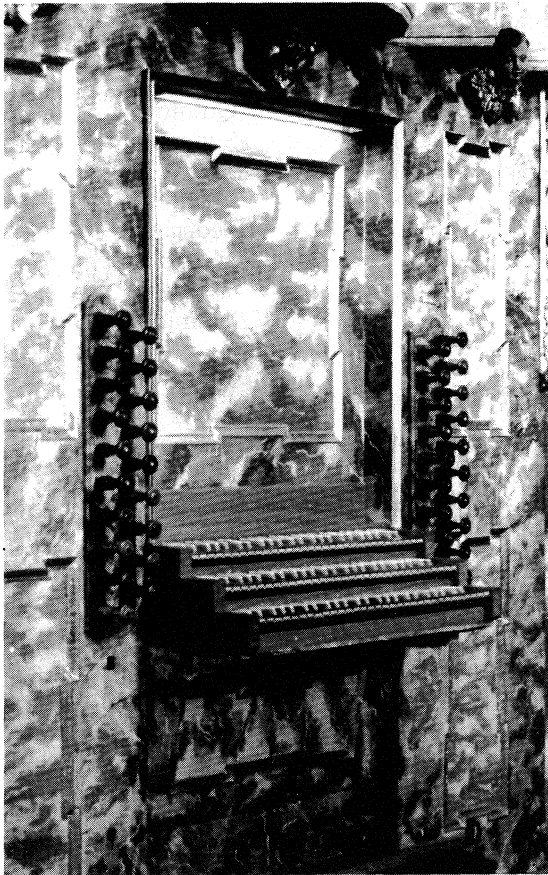
Violonbass	16'
Subbass	16'
Principalbass	8'
Gedacktbass	8'
Choralbass	4'
Posaune	16'
Trompete	8'
Trompete	4'

Kopulák

- II + I
- III + II [!]
- P + I
- P + II
- P + III

Végezetül megemlítyük, hogy e nagy munka kivitelezésében a nagyszabéni Hermann Binder orgonaépítő műhelyében a mesterrel együtt dolgoztak műhelytársai, Bakos Károly, Jörg Grothe, Raymund Herzog, Peter Klein és

Papp Zoltán. A faragványokat miriszlói Mihály László mérnök készítette. A festés Kecseti Éva képzőművésznő munkája. Az aranyozást Jójárt András neve jelzi. Az orgonaszekrény restaurálását Sipos István, a dobogó felépítését Kinczler Lajos kolozsvári asztalosok végezték, az új pedálszekrényt pedig a gyergyószentmiklósi bútorgyár alkalmazottai, Kolozsi Kálmán és Kiss Árpád készítették el.

2. ábra. Az új játszószekrény